

PETRE TOMESCU (1890-1977) ȘI PSIHIATRIA BUCUREȘTEANĂ PÂNĂ ÎN 1945

Dr. Octavian Buda, Sorina Vasile, Dr. Sorin Hostiuc

Abstract: Petre Tomescu was born on November 4, 1890, in Vălenii de Munte, in the county of Ploiesti, Romania. After he received his MD from the Faculty of Medicine of the University of Bucharest and completed his internship, Tomescu became Lecturer in Alexandru Obregia's Department of Neurology and Psychiatry at his Alma Mater. In 1929, after Karl Beringer noted that harmine may have a place in the treatment of Parkinsonism and in 1930, Tomescu reported improvement in muscle rigidity in three catatonic patients with harmine that was reversed after discontinuation of the substance. In 1934, Tomescu succeeded Alexandru Obregia as Professor of Neurology and Psychiatry at the University; in 1940, he was appointed Dean of the Faculty of Medicine and in 1941, he moved to the Ministry of Health in the government lead by Gen. Ion Antonescu. He was arrested by the Communist Regime in 1945, and sentenced to 15 years of forced labor. He was imprisoned at Jilava and Aiud, two of the most severe imprisonments camps for political detainees in Romania. Petre Tomescu died in 1977. He was 87 years old.

Keywords: Petre Tomescu, Psychiatry in interwar Romania, Faculty of Medicine, 1940, Ministry of Health, 1941

I. Introducere

Petre Tomescu s-a născut pe 4 noiembrie 1890 în comuna Vălenii de Munte, raionul Ploiești. Este fiul Vasilichiei și a lui Stelian Tomescu, de profesie avocat. S-a căsătorit cu Lucia Bădescu și nu a avut copii (Penitenciarul Aiud, *Dosarul nr. 7834/46, Fișa Matricolă*, 3 iunie 1955).

În anul 1909, Petre Tomescu a intrat la Facultatea de Medicină din București (Tomescu, 1934, 282); doi ani mai târziu, în 1911 a efectuat stagiul militar la direcția sanitară (Penitenciarul Aiud, *Dosarul nr. 7834/46, Fișa Matricolă*, 5 iunie 1946).

A participat la primul război mondial, iar apoi „[Î]ntors din războiu, a fost ales președinte al societății studenților în medicină, căreia i-a dat un nou impuls de viață științifică românească, redând conducerea revistei *Spitalul studenților*” (Tomescu, 1940, 53).

Despre acest moment, Petre Tomescu își amintește în anul 1940, când scrie un articol-omagiu dedicat aniversării de 60 de ani a revistei *Spitalul*: „În cursul anilor de restriște, de luptă și de speranță ai războiului nostru – în 1917 și în 1918 – în Moldova, un grup de absolvenți ai Facultății din București am hotărât reorganizarea revistei «*Spitalul*», îndată după încetarea ostilităților. Cel mai aprig susținător al acestei idei era dl. Dr. Victor Gomoiu, care ne-a dat un sprijin hotărâtor în lupta noastră de reînnoire a revistei *Spitalul*”.

Fig. 1 Petre Tomescu (1890-1977)

Pe 1 ianuarie 1919, *Spitalul* a reapărut cu o conducere nouă formată doar din studenții cei mai buni. În timpul studenției, Tomescu a fost extern la clinica profesorului Constantin Angelescu din Spitalul Colțea. Constantin Angelescu (1869-1948) a fost una din personalitățile emblematice ale medicinei și societății românești interbelice, ministru al Instrucțiunii Publice, membru fondator și primul președinte al Academiei de Științe Medicale în anul 1935.

Internatul l-a făcut la spitalul Colțea, tot la clinica lui Constantin Angelescu, dar și la clinica profesorului Ion Nanu-Muscel, despre care spune că îi datorează învățătura de „*a privi bolnavii cu simpatie și dragoste deosebită [și] să ne aplecăm asupra suferinței lor, cu toată atențiunea și delicatețea cuvenită*” (Tomescu, 1934, 284).

Tomescu a mai fost intern la clinica profesorului Gheorghe Marinescu și, sub îndrumarea profesorului Alexandru Obregia, la ospiciul Mărcuța (Tomescu, 1934, 284). Ospiciul Mărcuța era cel mai mare spital de alienați din secolul al XIX-lea. Al. Gălășescu scrie că îngrijirea *smintiților* a fost pusă pe seama Departamentului credinței din 1845, iar de atunci, *neputincioșii și alienații* au fost așezați într-o clădire veche lângă Mănăstirea Mărcuța – edificiul este în picioare și în prezent și se află pe Str. Biserica Mărcuța nr. 8, în apropierea Spitalului Sf. Pantelimon (Bercuș, 1976, 233-236). De altfel, până la venirea lui Alexandru

Obregia la catedra de psihiatrie din București, bolnavii mintali erau închiși în mănăstiri „în grija mai mult sau mai puțin competentă a unor medici” (Tomescu, 1934, 287).

II. Cariera academică și munca de organizator

Cariera universitară a început-o la catedra de patologie chirurgicală, fiind numit preparator universitar de către prof. Constantin Daniel.

După ce Alexandru Obregia îi devine mentor, Tomescu își dedică cariera psihiatriei. Astfel, în anul 1923 este șef de lucrări la clinica lui Alexandru Obregia din Spitalul pentru Boli Mintale și Nervoase (pus în funcțiune tot în 1923, după aproape 14 ani de așteptare). Este numit conferențiar suplinitor la 1 ianuarie 1927 și agregat onorific începând cu iunie 1932 (*Anuarul Universității București 1931-1932*, 160).

În anul 1934, după retragerea profesorului Obregia, Tomescu îl urmează la catedră, votul ca acesta să fie desemnat profesor fiind „aproape în unanimitate” (*Anuarul Universității București 1931-1932*, 160). Iată ce spunea prof. Obregia despre Petre Tomescu la lecția inaugurală a acestuia, ținută în amfiteatrul Facultății de Medicină în octombrie 1934: „De la început, elev distins, conștiincios, am avut plăcerea să-l cunosc ca intern excelent în spitalul Mărcuța, unde am muncit împreună cu dânsul și unde am suferit mult, căci acel spital ne prezenta un adevărat infern din punctul de vedere al clădirii și al instalațiilor, care mai bine nu existau. Tocmai în acele împrejurări grele am cunoscut valoarea lui Tomescu. Medic secundar, la 1923, am avut plăcerea să-l am alături ca colaborator, la inaugurarea spitalului nou, pe care am reușit să-l văd înfăptuit” (Tomescu, 1934, 1).

În 1929-'30, Petre Tomescu publică, în calitate de conferențiar universitar, o serie de studii originale de psihiatrie, studii clinice și experimentale care îl relevă ca un cercetător inspirat, conectat la achizițiile cele mai recente din psihiatria mondială (Tomescu, 1929). Pe linia psihiatrului austriac, laureat Nobel, Wagner-Jauregg, Tomescu publică în anul 1930 un studiu remarcabil consacrat unui alcaloid: *Cercetări experimentale referitoare la acțiunea terapeutică a harminei asupra sindromului catatonie* (Tomescu, Russu, 1930).

Autorul afirma că: „sindromul de mare catatonie așa de complex în simptomatologia lui și așa de nelămurit, din punct de vedere al patogenei, nu are decât o terapeutică simptomatică destul de săracă, întrucât dispune de mijloace foarte modeste. Văzând lucrările recente asupra unor medicamente noi – Banisterina și Harmina – care dau rezultate interesante în tratamentul akineziei parkinsoniene, ne-am gândit să experimentăm aceste substanțe în tratamentul sindromului catatonie.

Ceia ce ne-a determinat să facem aceste încercări au fost următoarele două argumente:

1. În urma lucrărilor lui Lewin, Beringer și Schuster, – s'a dovedit că Harmina are efecte bune asupra rigidității musculare parkinsoniene, bolnavii fiind ameliorați atât subiectiv cât și din punct de vedere al mișcărilor care devin libere și suple, chiar în

grupele musculare absolut rigide, înainte de tratament. În sindromul de mare catatonie, rigiditatea musculară constituie unul din simptomele cele mai importante și pentru a-l trata, am găsit nimerit a utiliza Harmina.

2. În Parkinsonismul encefalitic, leziunile anatomo-patologice importante care explică, în mare parte, simptomatologia clinică” (Hostiuc, Buda, Ion, 2014).

La începutul carierei sale, Tomescu împreună cu alți colegi înființează revista *România Medicală*. Odată cu apariția publicației, Tomescu și comitetul de redacție încep să apere cauza Asociației Generale a Medicilor (înființată în anul 1897), care „nu-și

Fig. 2 Tomescu prezidând Congresul Asociației Generale a Medicilor din 18-19 iunie 1937
Biroul Congresului – de la stânga la dreapta, în rândul din față: Mircea Botez, Titu Gane,
Petre Tomescu, Nicolae Minovici, Petre Topa (*România Medicală*, anul XV, nr. 13-14,
1-15 iulie 1937, 193).

îndeplinește nici unul din scopurile pe care ar trebui să le aibă în vedere” („Asociația Medicilor, ce este și ce ar trebui să fie”, *România Medicală*, anul II, nr. 6, 1 iunie 1924, 11). Redacția *România Medicală* condamnă faptul că Asociația Generală a Medicilor are o activitate profesională redusă realizând doar un congres anual: „[s]-ar crede că medicii sunt cei mai fericiți oameni pentru că nu simt încă, nevoia unei grupări strânse în jurul intereselor lor morale și materiale. Desigur că această impresie este foarte departe de realitate” („Asociația Medicilor, ce este și ce ar trebui să fie”, *România Medicală*, 1924, anul II, nr. 6, 1 iunie, 11). Abia în 1926, la 1 iunie, după trei ani de insistențe, președintele Asociației, prof. Alexandru Slătineanu, își dă demisia motivând că a „fost

suferind mult timp” („Al XXXI-lea Congres al Asociației Generale a Medicilor din țară”, *România Medicală*, 1926, anul IV, nr. 11, 1 iunie, 2-14). În locul său este numit dr. Nicolae Gheorghiu. De-a lungul anilor, urmează la președinția asociației Marius Georgescu, un apropiat al lui Petre Tomescu, și, în anul 1934, prof. Daniel Danielopolu. În anul 1935, prof. Tomescu devine conducătorul asociației și prezidează congresul Asociației Generale a Medicilor din 26 mai 1935. În 1939 este schimbat din funcție și înlocuit cu dr. Coriolan Tătaru, rezidentul regal al ținutului Someș („Adunarea generală a Asociației Medicilor din România”, *România Medicală*, 1939, anul XVII, nr. 12, 15 iunie, 183).

III. Decan al Facultății de Medicină (octombrie 1940-februarie 1941)

În octombrie 1940 este numit decan al Facultății de Medicină de către ministrul Educației din guvernul Antonescu II, Traian Brăileanu. Acest fapt va reprezenta un argument pentru acuzarea sa în procesul din anul 1946 (Ciucă, Drăgan, 1998, 159-160)¹. Acuzatorii săi au încercat să dovedească că Tomescu a fost ales decan în urma unei scrisori adresate ministrului Brăileanu pe 6 septembrie 1940 în care Tomescu „*se arată de acord cu crearea Statului Național Legionar și se declară dispus să acorde sprijinul său pentru ca Facultatea de Medicină din București să poată fi integrată în regimul legionar*” (Ciucă, Drăgan, 1998, 159-160).

Iată ce spune Tomescu la deschiderea anului universitar din 1940: „*Biruința politică a legiunii trebuie urmată de biruința socială și de cea națională*”. Decanul se adresează apoi studenților: „*[i]n instinctele voastre naționale și educația voastră legionară fac din voi buni români. Noi vom face din voi medici buni, bizuindu-ne pe puterea voastră de muncă și pe devotamentul vostru necondiționat pentru școală și știință*” („Deschiderea cursurilor la Facultatea de Medicină din București, Cuvântarea d-lui Profesor Dr. P. Tomescu, Decanul Facultății de Medicină”, *România Medicală*, nr. 22, 15 noiembrie 1940, 252). Mandatul său durează doar până în februarie 1941, când în locul său este numit Prof. Dr. Vintilă Ciocâlțu („Noul Decan al Facultății de Medicină din București”, *România Medicală*, nr. 4, 15 februarie 1941, 47).

IV. Tomescu și România Medicală

Primul număr din *România Medicală* apare în anul 1923, pe 15 februarie, și este – inițial – o publicație lunară prezentată ca „*ziar de informații științifice și apărarea intereselor profesionale*”. În primele trei numere, revista apare sub direcția unui „*comitet de medici*”, deși ideea și conducerea revistei îi aparțin lui Petre Tomescu (Sava, 1933, 18). În această publicație semnează personalități importante din medicina românească ca Victor Babeș, Gheorghe Marinescu, Daniel Danielopolu, Constantin I. Parhon, Ion Nanu-Muscel, Alexandru Obregia, Marius Nasta sau Ștefan Gh. Nicolau.

1. Vezi răspunsul dat la interogatoriul ce i s-a luat la 25 mai 1945, la Cabinetul I, dosar 45/1945.

Articolul-program al primului număr susține că unul din cele mai mari obiective ale revistei este ca în fiecare material să se trateze „în mod complet o chestiune în lumina descoperirilor mai noi, punând marele public românesc în curent cu actualele concepții asupra celor mai importante chestiuni de medicină, chirurgie și terapeutică” („Către cititori”, *România Medicală*, anul I, nr. 1, 1 ianuarie 1923, 1).

O altă temă prezentă în revistă (pe tot parcursul ei, din 1923 până în 1944) este chestiunea *intereselor profesionale*: „am crezut folositor, că printr'un ziar ca acel pe care-l prezentăm astăzi să se discute toate chestiunile de organizare sanitară și profesională, să se expună toate părerile, cu speranța că încetul cu încetul să se poată stabili adevărate curente de idei în corpul nostru medical” („Către cititori”, *România Medicală*, anul I, nr. 1, 1 ianuarie 1923, 1).

Tomescu, în anul 1923 ajuns *șef de lucrări la Facultatea de Medicină*, devine redactorul-șef (prim-redactor) al publicației. Din numărul 3, comitetul de medici începe să se tipărească pe prima pagină în locul ultimei. Tot din numărul 3, apare și numele secretarului de redacție, dr. Valentin Sava. Sediul redacției, până atunci la Institutul Tipografic «Cartea Medicală» (din Bulevardul Elisabeta, nr. 5), se mută pe 1 iunie 1923 pe strada Olari, nr. 15, acolo unde locuia P. Tomescu („Ghidul Bucureștilor”, *Luna Bucureștilor*, 2 mai-9 iunie 1935, 34).

Din anul 1927, P. Tomescu devine directorul și finanțatorul revistei, iar secretarul de redacție este numit prim-redactor. *România Medicală* devine în scurt timp una din cele mai citite reviste medicale ale vremii.

În primul număr al anului 1926, dr. Tomescu semnează un editorial în care indică că publicația are „3.000 de abonați și cititori cari urmărind cu o bine-voitoare atenție silințele noastre, ne-au încurajat să lucrăm pentru a face din «România Medicală» o revistă din ce în ce mai bună”. Tomescu subliniază că revista sa are un public așa numeros doar pentru că „medicii simțeau nevoia unei publicații de acest gen și «România Medicală» a reușit să ocupe un loc important în publicistica medicală numai grație faptului că ea răspundea unei nevoi reale” (*România Medicală*, anul IV, nr. 11, 1 iunie 1926, 2-14). Din acest an, și până la încetarea publicării sale, revista va apare bilunar.

Dr. Valentin Sava își amintește în 1933, la 10 ani de la înființarea revistei, că *România Medicală* a fost construită cu gândul la vechea revistă *Spitalul*, la care (împreună cu Tomescu și Marius Georgescu) „am înfuzat viață nouă, scoțându-l din marasmul în care ajunsese, adoptându-i formatul și organizația actuală. Mai târziu însă, odată cu obținerea titlului de doctor, a trebuit să părăsim direcțiunea efectivă a sa, trecând mâna colegilor mai tineri” (Sava, 1933, 18). Numărul abonaților a crescut și mai mult de-a lungul vremii, iar Tomescu începe să scrie din ce în ce mai pertinent și mai punctual articole pe tema politicii sanitare (la fiecare început de an realizează un bilanț al anului precedent în ceea ce privește lumea politică și cea medicală). Este nemulțumit de salarii, de lipsa de organizare și de evazivitatea medicilor de a se implica în conducerea statului:

„[d]e aceea m'am adresat profesorilor Facultăților de Medicină rugându-i să se ocupe efectiv de întreaga organizație sanitară a Statului (...) Într-o țară nouă, care nu și-a găsit încă formele definitive de viață organizată, profesorul universitar nu se poate limita la obligațiile lui didactice și la cercetările lui de știință pură” („Răspunsul d-lui Ministru al Sănătății”, *România Medicală*, nr. 21, 1 noiembrie 1943, 293).

De altfel, încă din 1923, Tomescu scria că „întemeierea unei politici medicale unitare este neapărat necesară și la noi [...]. Pe lângă organizațiile locale ale Asociației Medicilor cari trebuie să devie, în timpul cel mai scurt, niște organisme viguroase cari să apere efectiv interesele medicilor din fiecare județ, pe lângă Asociația Generală a Medicilor cu atribuții așa vaste și poate de aceia așa de puțin realizate în prezent, va trebui creată în mod legal o reprezentanță reală a medicilor cu atribuțiuni bine determinate” („Politica medicală”, *România Medicală*, anul I, nr. 7-8, 1923, 17-18).

Trebuie însă spus că din ianuarie 1941, revista *România Medicală* devine aproape propagandistică în favoarea lui Tomescu. Nu mai sunt publicate articole care să critice constructiv sistemul sanitar, sunt consemnate multe discursuri și întâlniri pe care ministrul le are (fapte care nu s-au întâmplat cu predecesorii săi) și sunt prezentate fotografii cu Tomescu și oameni-cheie din conducerea țării.

După 23 august 1944, în numărul 18-20 din luna septembrie, *România Medicală* anunță noul ministru al sănătății: „Prin Înaltul Decret Regal nr. 1.620 din 23 August 1944, dl. General Dr. Nicolae Marinescu a fost numit ministru secretar de stat, la Departamentul Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale” (*România Medicală*, nr. 18-20, 15 sept.-15 oct. 1944, 200). După acest anunț sec și fără comentarii, revista își încetează apariția.

V. Ministru al Sănătății și Ocrotirii Sociale (1941-1944)

Petre Tomescu a fost numit Ministru al Sănătății și Ocrotirii Sociale pe 27 ianuarie 1941. În luna februarie a aceluiași an, el deschide numărul din *România Medicală* cu un îndemn către medicii români: „Rog pe toți medicii să atragă în lupta pentru sănătate, publicul și autoritățile locale, pentru a se asigura astfel, un randament sporit tuturor instituțiilor sanitare ale statului” („Apelul D-lui Profesor Dr. P. Tomescu, Ministrul Sănătății Publice, către medicii români”, *România Medicală*, nr. 3, 1 februarie 1941, 1). Sunt numiți secretari generali ai Ministerului Sănătății, doi colegi de la *România Medicală*: dr. I. Stoichiță (Inspector general Sanitar pentru medicina preventivă) și dr. S. Țovaru (Docent Universitar pentru medicina curativă).

În timpul regimului Tomescu, în aprilie 1941, se face un recensământ general al medicilor, din care reies 8.421 de medici, din care 7.009 bărbați și 1.412 femei. Raportat la etnie, 5.671 de medici s-au declarat atunci români, 2.089 evrei, 490 germani, 71 unguri, 25 armeni, 16 greci și 59 de alte naționalități („Rezultatele generale ale recensământului medicilor”, *România Medicală*, 1 mai 1941, nr. 9, 151). Dintre aceștia, doar 1.520 de medici locuiau în localități rurale, în condițiile în care majoritatea populației locuia la

Fig. 3 Mihai Antonescu secondat de Petre Tomescu

sat – 2 milioane și jumătate de locuitori urbani și aproape 11 milioane de locuitori rurali („Rezultatele generale ale recensământului medicilor”, *România Medicală*, 1 mai 1941, nr. 9, 151).

VI. Reformarea practicii medicale în mediul rural și descentralizarea sistemului sanitar

Din cauza rezultatelor recensământului, o politică importantă în regimul lui Tomescu va fi „*ameliorarea practicii medicale în mediul rural*”. Printre măsuri se numără creșterea salariului, decontarea transportului, înființarea unui laborator de analize și radiologie în fiecare județ, dar și interzicerea mutării medicilor din localitățile rurale în cele urbane („Ședința Consiliului Superior al Sănătății, Organizarea campaniei antimalarice”; „Ameliorarea practicii medicale în mediul rural”, *România Medicală*, nr. 10, 15 mai 1941, 163; „Noi norme pentru numirile și transferurile medicilor”, *România Medicală*, anul XIX, nr. 5, 1 martie 1941, 63).

Altă măsură importantă a fost descentralizarea sistemului sanitar. Iată motivația secretarului de stat de atunci, I. Stoichiță în luarea acestei hotărâri: „[i]ntr-un singur an au intrat la Minister 201.556 acte și rapoarte și s’au expediat 182.005 hârtii, între care fiecare cuprinde numeroase referate și rezoluții, rezultat al muncii birocratice depusă de aproape 700 de funcționari” („Referatul D-lui Dr. I. Stoichiță, Descentralizarea administrației sanitare, Ședința Consiliului Superior al Sănătății”, *România Medicală*, nr. 8, 15 aprilie 1941, 109).

Descentralizarea administrației sanitare, pusă în vigoare în mai 1941, presupunea

ca 80% dintre chestiunile birocratice să se rezolve de către organele sanitare locale și numai 20% și „*anume cele mai importante, să se înainteze Centrului pentru rezolvare*”. Altă măsură benefică pentru sistemul sanitar a fost înființarea dispensarelor mobile „*polivalente*” („Dispensariile mobile”; „Normele de organizare”; „Pregătirea personalului medical”; „Experimentarea pe teren a dispensarului mobil”, *România Medicală*, 1-15 iulie 1941, 210).

VII. Legea contra bolilor venerice. Legalizarea și reglementarea prostituției

Cea mai discutată lege în presa vremii dată de ministerul condus de Tomescu a fost legea prostituției. Pusă în funcțiune la 10 septembrie 1943, aceasta îi obliga pe toți bolnavii cu afecțiuni venerice să se trateze. În plus, legea adăuga răspundere juridică și penală pentru cei care transmiteau bolile venerice – „*a fost necesar [...] ca acțiunea ce întreprindem să se bazeze nu numai pe conștiința individuală care poate fi deficitară, ci și pe acțiunea represivă a organizației de Stat care trebuie să urmărească apărarea sănătății colective cu toate mijloacele*” („Noua lege pentru combaterea boalelor venerice, Declarațiile domnului Prof. Dr. Tomescu Ministrul Sănătății și Ocrotirilor Sociale asupra noii legi”, *România Medicală*, nr. 18, 15 septembrie 1943, 243).

Legalizarea prostituției s-a făcut atunci obligând prostituatetele la un control medical riguros și restricționând actele sexuale în casele de toleranță sau la domiciliul prostituatetei – iată cum motivează ministrul această dispoziție: „*prostituția poate fi ignorată, interzisă sau reglementată. Atunci când s'a trecut la noi în țară dela reglementarea prostituției la ignorarea ei, s'a observat o creștere sistematică a cazurilor de sifilis*”. *CertIFICATELE DE SĂNĂTATE LA CĂSĂTORIE AU DEVENIT, DE ASEMENEA, OBLIGATORII*. Pentru a se putea aplica legea în condiții optime, ministerul a construit în București, „*pe șoseaua Berceni, un spital cu 400 de paturi pentru îngrijirea prostituatelor*” („Noua lege pentru combaterea boalelor venerice, Declarațiile domnului Prof. Dr. Tomescu Ministrul Sănătății și Ocrotirilor Sociale asupra noii legi”, *România Medicală*, nr. 18, 15 septembrie 1943, 243).

VIII. Legi rasiale

Alte legi pe care ministrul Tomescu a fost acuzat că le-a elaborat (și pentru care a fost și condamnat în anul 1946) au fost cele împotriva comunității evreiești. Astfel, Legea 324/1941 refuza străinilor de origini evreiești dreptul de a locui în țară și de a avea dreptul de a exercita o profesie. Legea 864/1941 suspenda concediile prevăzute de legea contractelor de muncă, iar indemnizația cuvenită funcționarilor evrei nu era plătită, ci donată Casei Asigurărilor Sociale în folosul Subsecretariatului de Stat al Muncii. De asemenea, Tomescu a fost acuzat că a contribuit și la următoarele legi: 1.101/1941, 1.103/1942, 7/1942 sau 521/1942 pentru munca obligatorie a evreilor și Legea 598/1943 care crea în cadrul Subsecretariatului de Stat al Muncii un comisariat pentru problemele evreiești („Norme pentru primirea studenților evrei în Învățământul superior”, *România Medicală*, nr. 18,

15 septembrie 1940, 208; „Interzicerea arendării farmaciilor și drogheriilor la evrei”, *România Medicală*, nr. 20, 15 octombrie 1940, 231).

Alt punct de învinuire pentru Petre Tomescu în procesul care-l va condamna în anul 1946 a fost crezul său în „reîntregire” (unirea României cu Basarabia) și „războiul de agresiune” pe care l-a dus împotriva U.R.S.S. În august 1941, Tomescu va rosti un discurs la radio rugându-i pe români să doneze bani în scopul de a strânge „împrumutul pentru reîntregire” și de a scăpa de „barbaria bolșevică” („Apelul D-lui Ministru al Sănătății pentru împrumutul reîntregirii; Cuvântare rostită la radio de D-l Profesor Dr. P. Tomescu, Ministrul Sănătății și Ocrotirii Sociale”, *România Medicală*, 1 sept. 1941, 244).

IX. Procesul guvernului Antonescu

Între anii 1944 și 1946 are loc procesul intentat guvernului Antonescu, care avea următoarea motivație: „Guvernul Antonescu își are originea în acțiunea de trădare a intereselor naționale ale poporului român în folosul Germaniei hitleriste; de aceea, timp de patru ani, de la 6 septembrie 1940 până la 23 august 1944, el nu a fost un guvern al poporului român, ci un guvern al intereselor germane în România”.

Petre Tomescu a fost acuzat pentru faptele înșirate mai sus (legile contra evreilor, „războiul” contra U.R.S.S. și dorința unirii cu Basarabia) în baza „art. 2, al. a, b, n, o, spre a fi sancționat în conformitate cu art. 3 din Legea 312/1945 combinat cu art. 101 Cod Penal, precum și art. 1, al. b, și art. 2, al. e și m din aceeași lege”.

Ziarele vremii relatează că: „[L]a orele 8:15 sunt introduși acuzații: Ion Antonescu, Mihai Antonescu, Pantazi, Piki Vasiliu, Titus Dragoș, Dobre se așează în banca întâia a boxei; în spatele lor: Marinescu, Brăileanu, Dumitru Popescu, Petrovicescu, Bușilă, Mareș; în ultimul rând, Tomescu, Alexianu, Lecca, Eugen Cristescu” (Ciucă, Drăgan, 1998, 63).

În ceea ce îl privește strict pe dr. Tomescu, *Adevărul* povestește cum „dl. acuzator public arată că încă de la 6 Septembrie acesta a adresat o scrisoare ministrului legionar Brăileanu în care se arată de acord cu crearea statului «național legionar» și oferă sprijinul ministrului Educației pentru integrarea Facultății de Medicină din București în regimul «național legionar»” (*România Liberă*, 8 mai 1946, anul III, nr. 533 C, 1; *România Liberă*, joi, 16 Mai 1946, anul III, nr. 359 V, 6). Avocatul Vasilescu-Nottara, citat de ziaristul nesemnlat de la *România Liberă*, pledează în apărarea acuzatului Petre Tomescu spune că: „miniștrii aceluia regim sunt [...] victime – instrumente ale conducătorului [...]. De pildă, dr. Tomescu «un om naiv», «un biet medic de nebuni» era un «democrat» și n’a participat la pregătirea războiului. Declarația războiului nu era de competența consiliului de miniștri de atunci întrucât Constituția fusese suspendată, iar generalul Antonescu investindu-se cu prerogative regale avea, în calitate de prim-ministru, toată răspunderea pornirii războiului – dar fără a-i solidariza la aceasta pe miniștrii săi”. În ciuda eforturilor avocatului Vasilescu-Nottara, Tomescu este găsit vinovat pentru toate punctele de acuzare arătate mai sus, mai puțin cele prevăzute de art. 2, lit. b și c din Legea 312/1945 și, „în

conformitate cu dispozițiunile art. 101 din Codul Penal”, urmează a executa numai una din pedepse, cea mai gravă, și anume **pedeapsa de 15 ani de „muncă silnică”**. În plus, lui Tomescu i se confiscă toate bunurile în folosul Statului cu titlul de despăgubiri. De asemenea, dispozițiile condamnării cer și confiscarea bunurilor soției și descendenților condamnatului, dobândite după 1940 (cu excepția celor dobândite prin succesiune). Avocatul lui Tomescu face recurs, dar demersul îi este respins (*România Liberă*, 8 mai 1946, anul III, nr. 533 C, 1; *România Liberă*, joi, 16 Mai 1946, anul III, nr. 359 V, 6).

Fig. 4 Tomescu, caricaturizat Petre în *România Liberă* ca „dușman de clasă”.
(*România Liberă*, luni, 12 Mai 1946, 3)

Este interesant că, pe timpul procesului, Lucia și Petre Tomescu își schimbă domiciliul pe str. Geneva, nr. 451, acolo unde locuia ing. Ion St. Tomescu (probabil fratele sau vărul lui P. Tomescu). Lucia Tomescu, soția fostului ministru, vinde apartamentul de pe str. Olari 15 pe 12 iulie 1948 conform contractului de vânzare cumpărare nr. 9.627/12.07.1948, efectuat între Lucia Tomescu, soția lui P. Tomescu, și Nicolae Popescu. Apartamentul în care locuia P. Tomescu și în care a funcționat timp de 21 de ani redacția *România Medicală* avea patru camere, vestibule, hol, baie, bucătărie, două camere de serviciu în pod și două boxe în pivniță (*Monitorul Oficial*, anul CXIV, nr. 230, vineri, 4 octombrie 1946, partea a II-a, 7577).

X. Închisorile comuniste: De la Aiud la Râmnicu Sărat

Odată cu pronunțarea pedepsei, Petre Tomescu este transferat de la penitenciarul Văcărești la Aiud. La Aiud, profesorul Tomescu este coleg cu generalul Gheorghe Manu și cu monseniorul Tertulian Langa. Acesta din urmă își amintește că, ajuns la Aiud: „[b]ătaia din perete mi l-a identificat prin glas pe profesorul Petre Tomescu, fostul ministru al sănătății pe vremea lui Antonescu. Principala lui vină era faptul că a fost ministru pe vremea lui Antonescu și, că deci era vinovat de dezastrul țării pentru că în calitate de ministru al sănătății nu se putea să nu fi ucis comuniști, nu se putea să nu fi ucis sovietici – acesta era raționamentul Securității. Profesorul Tomescu mi-a spus: «Ești tânăr și trebuie să supraviețuiești. Să știi că suntem aici pentru a fi exterminați. Singurul mod de a lupta împotriva exterminării este plimbarea. Te plimbi neconștient de dimineața până dimineața, cine nu se plimbă, moare. Acesta este planul Securității și noi nu putem colabora la planul deucidere a noastră prin indolență, prin lenea de a ne mișca. Ai resurse și mișcă-te continuu»” – a se vedea *Mărturia dată de monseniorul Tertulian Langa monahului Moise în iunie 2006* (Jijie, 2010, 332-340).

În mai 1957, peste 700 de persoane întemnițate la Aiud au făcut una din cele mai mari greve din istoria penitenciarelor – 23 de zile au stat nemâncăți nemulțumiți de condițiile din penitenciar, cereau legături cu familia: scrisori, pachete și medicamente; pentru a fi convinși să renunțe la răscoală, deținuții au fost bătuți, hrăniți forțat cu furtunul și au fost interogați de cei din Ministerul de Interne care veneau de la București din două în două zile (Băurceanu, 2008, 124-128).

După ce greva s-a încheiat, o parte din deținuții de acolo, considerați capii protestului, au fost mutați la închisoarea din Râmnicu Sărat. Astfel, Cicerone Ionițoiu scrie că pe 10 August 1957: „s-a format o dubă în care au fost urcați: Nicolae Adamescu, Victor Anca, Mihai Balica, Jenică Arnăutu, Ion Barbuș, Ion-Ovidiu Borcea, Mălin Bosca, Alexandru Bratu, Ion Diaconescu, Constantin Hagea, Vasilică Munteanu, Ion Puiu, Octavian Rădulescu, Cornel Velteanu, la care s-au alăturat Cornel Coposu și Augustin Visa (aduși de la Gherla) și, separat în celulele dubei, câțiva dintre miniștri: Alexandru Alexandrini, Alexandru Constant, Gheorghe Dobre, Titus Dragoș, Constantin Pantazi, Ion Petrovici, **Petre Tomescu**, Gheorghe Jienescu” (Ionițoiu, 2006, 35).

Despre condițiile de la Râmnicu Sărat, Corneliu Coposu își amintește că: „[f]iecare deținut fiind singur în celulă, nu avea deloc lumină naturală [...] ferestruica celei era în permanență oblonită pe dinafară ca să nu se poată vedea cerul. De altfel, geamul era și de neatins la înălțimea la care era situat [...]. În afară de 8 ore destinate somnului, în timpul zilei trebuia să stai în picioare, sau pe tinetă. Nu aveai dreptul să te așezi pe pat, nu aveai cu cine să vorbești [...] pentru menținerea ordinii aplicau ca metodă de disciplină bătaia. Intrau în celulă cinci-șase gardieni, gealați, înalți, cu bastoane și băteau toți deținuții pe rând, fără nici o justificare, până cădeau jos. Toți deținuții, indiferent de vârstă și starea sănătății, erau bătuți metodic” (Ionițoiu, 2006, 35).

De la Râmnicu Sărat nu s-au mai putut găsi mărturii în ce-l privește strict pe Petre Tomescu. Este eliberat din închisoare pe 19 mai 1960, la vârsta de 69 de ani și 6 luni, conform ordinului D.G.P. (M. 34 858/60) (Penitenciar Râmnicu Sărat, *Fișă matricolă penală, Tomescu Petre, nr. matricol 82/52, 2*).

Petre Tomescu a murit în anul 1977, la vârsta de 87 de ani. În anul 1992, memoria lui Tomescu este totuși minim recuperată printr-un text succint apărut în *Dicționarul enciclopedic de Psihiatrie*, vol. IV, sub red. C. Gorgos, volum apărut, din fericire, după anul 1989:

„Tomescu Petre Ștefan (1890-1977): Psihiatru român, clinician de elită, profesor de psihiatrie (1934), organizator de excepție, director al Spitalului Central și ministru al sănătății (1941). Spre cinstea sa, a organizat manifestările prilejuite de sărbătorirea «Centenarului Psihiatriei Românești» (1938). Sumumul calităților sale nu îl va salva de la plata tributului amestecului politicului în medicină” (Gorgos, 1992, 597). Sic!

N.B. Prezentul articol a mai fost publicat în formă inițială și în volumul *Alte capitole de istorie a psihiatriei românești*, Editura Universității din Oradea, 2014.

Bibliografie

- Anuarul Universității București 1931-1932, 1933*, Așezământul Tipografic „Datina Românească”, Vălenii de Munte.
- Băurceanu, I., 2008, „Greva foamei, Aiud 1957”, *Memoria*, nr. 63, 124-128.
- Bercuș, C., 1976, *Începuturile Ospiciului Mărcuța*, în vol. *Spitale vechi și noi: studii și note* (coord. G. Brătescu), Editura Medicală, București, 233-236.
- Buzatu, Gh., Cheptea, S., Cîrstea, M., Lungu, M., 2010, *Pace și război (1940-1944). Jurnalul Mareșalului Ion Antonescu*, vol. I, Casa Editorială Demiurg, Iași.
- Ciucă, M. D., Drăgan, I. C., 1995-1998, *Procesul mareșalului Antonescu, mărturii și documente*, Editura Saeculum, București.
- Cornuțiu, G., Buda, O. (coord.), 2014, *Alte capitole de istorie a psihiatriei românești*, Editura Universității din Oradea.
- Gorgos, C. (sub red.), 1992, *Dicționar enciclopedic de Psihiatrie*, vol. IV, S-Z, Editura Medicală, București.
- Hostiuc S., Buda O., Ion D. A., 2014, „Harmine for catatonic schizophrenia. A forgotten experiment”, *Schizophr Res.* oct., 159 (1), 249-350.
- Ionițoiu C., 2006, „Râmnicu Sărat – cea mai odioasă închisoare”, *Memoria*, nr. 55-56, 35.
- Jijie, Gh. (editor), 2010, *George Manu. Monografie*, Editura Babel, Bacău.
- Obregia, Al., 1934, „Cuvântarea d-lui Profesor Dr. Obregia”, *România Medicală*, anul XII, nr. 22, 15 noiembrie, 1.

- Obregia, Al., Tomescu, P., 1923, „Tratamentul Epilepsiei esențiale”, *România Medicală*, anul I, nr. 5, 1 iunie, 1.
- Sava, V., 1933, „Acum zece ani”, *România Medicală*, anul XI, 1 ianuarie, 18.
- Tomescu, P., 1929, *Studii clinice și experimentale*”, Tipografia „Cultura“, București.
- Tomescu, P., 1934, „Lección inaugurală a D-lui Profesor Dr. P. Tomescu”, *România Medicală*, nr. 22, 15 noiembrie, 282-287.
- Tomescu, P., 1940, „Aniversarea de 60 de ani a revistei Spitalul”, *România Medicală*, nr. 5, 1 martie, 53.
- Tomescu, P., Russu, E., 1930, „Cercetări experimentale referitoare la acțiunea terapeutică a harminei asupra sindromului catatonie”, *Spitalul*, no. 6, iunie.